

STEMMEN UIT ONZE KERKEN

VAN RULER-BARTH — MILLIOENPLAN.

Hoorn, 23 Juni 1947.

Hooggeachte Redactie,

Voor ieder onzer in Hoorn kwam het anti-miljoenplan-advies in de Rformatie van Zaterdag j.l. volkomen uit de lucht vallen. Is het mogelijk, dat nader verklaard wordt, waarom dit advies zoo plotseling verscheen? Sommigen noemen dit advies verkeerd, zeggen dat kwesties als deze geheel op de kiesvereeningen moeten worden uitgevochten, zonder zulk een dringend advies; anderen vermoeden dat hier wat achter steekt.

De argumenteering van het feit, dat tegen den steun aan het miljoenplan wordt geadviseerd, spreekt mij persoonlijk wel toe; evenwel moet ik toegeven, dat het ook mij verbaasde, dat niet eerst een voorzichtige afkeuring in de pers verscheen. Voorzover mij bekend heeft echter alleen Herr. Ned. eens iets over het miljoenplan opgemerkt. Ik hoop, dat deze procedure later nog nader verklaard zal worden.

Een tweede kwestie is, dat ik in De Rformatie las, dat de nieuwbenoemde prof. van Ruler Barthiaan was. De man is daarmee ten voeten uit geteekend. Ik heb indertijd eens onaangenaamheden met ds v. R. gehad, omdat ik hem zei, dat ik van verschillende zijden had vernomen dat hij een discipel van Barth was. Ds v. R. was ontstemd over de „gereformeerde gewoonte om ieder etiketten op te plakken, zonder onderzoek te hebben wat hij wilde“, en verklaarde o.m. dat hij van meening was dat het juist een treurig symbool was van het verval van dezen tijd, dat iemand als Barth zoo'n opgang kon maken. Hij gaf toe vroeger een tijdlang door Barth beïnvloed te zijn, maar zei daar thans geheel los van te staan. Met ds v. R.'s uitdrukkingwijze en zijn beschouwing over de betekenis van den Staat in Gods wereldplan kan ik het niet bijster vinden (ik heb nogal eens met hem van gedachten gewisseld), maar ik zie niet dadelijk, dat zijn gevoelen barthiaansch is. Hoogstens meende ik, dat het het gevoelen was van iemand, die zich van een ongereformeerde taal bedient, en daarom den luisteraar op zijn qui vive doet zijn. Voorloopig heb ik maar aangenomen dat ds v. R. „Van Ruleriaansch“ is, en nogal beïnvloed door Hoedemaker. Als buitenstaander dacht ik, dat zijn benoeming door de Herv. synode niet samenhangt met zijn barthiaansche sympathieën, maar met zijn „hoogkerkelijke“ opvattingen. Ik geef toe, dat in de dissertatie van ds v. R. Barth nogal eens aangehaald is, maar ik mis de vakbelangstelling (mogelijk omdat ik de vak kennis mis) om deze te bestudeeren. Als de Redactie echter eens duidelijk kon verklaren of en waarom ds v. R. een Barthiaan is, zou dit misschien zeer nuttig zijn. Ds v. R. heeft nogal wat aanhangers, die zeggen gereformeerd te zijn, en van Barth niets moeten hebben. De Redactie zou hen hierdoor van voorlichting kunnen dienen.

Met de meeste Hoogachting,

Uw dw.,

Dr A. J. VERBRUGH.

Naschrift. In antwoord op bovengestelde vragen:

1. Het bedoelde advies kwam niet uit de lucht vallen, want in de pers zijn reeds eerder in deze richting wenken gegeven.
2. Bedoeld advies wijst er zelf op, dat hier factoren in het spel zijn, blijk. de principiële leiding van onze jeugd, die van algemeene betekenis zijn. Zoolang onze J.V.'s en M.V.'s zich bezig houden met de studie van de beginselen der christelijke politiek, krijgen ze te maken met opvattingen als van dr I. A. Diepenhorst.
3. Er steekt niets achter bedoeld advies, maar er steekt in, wat er in staat.
4. Een voorzichtige afkeuring is toch een afkeuring; en voorts is het bedoelde advies zelf voorzichtig, wijl het waarschuwt tegen onvoorzichtigheid in het steunen van een actie waarvan de gevolgen, als ze niet te voren onder de oogen worden gezien, aan onze controle ontsnappen.
5. Prof. v. Ruler is inderdaad Barthiaan. Dat was hij al toen hij, nog student zijnde, door prof. Haitjema „gebruikt“ werd om een (overigens onder overlegging van de gronden door mij afgewezen) weerlegging te geven van door mij tegen prof. Haitjema gebruikte argumenten. Bovendien heeft het weekblad van den Hervormden Raad voor Kerk en Publiciteit nog pas er aan herinnerd, dat het juist Barth was, die van den student van Ruler destijds zeide: „houd hem in het oog“ (dit dan in prijzenden zin). Dat dr v. Ruler in zijn opvatting aangaande de theocratie zich van Barth verwijdt is natuurlijk ook ons bekend. Maar Barth wijkt ook zelf van Barth af. Het komt op de grondgedachten en grondmotieven aan. Barth zelf wijkt soms van Brunner

af, maar in zooverre Brunner weer aan die grondgedachten refereert buigt in de conclusies Barth toch weer naar Brunner over, en deze naar Barth (een voorbeeld in onze rede ter sluiting van den cursus). Invloeden van Hoedemaker zijn ongetwijfeld bij van Ruler aanwezig, maar die waren er ook bij Haitjema. Barth is begonnen te zeggen: tusschen „de wereld Gods“ en „onze wereld“ is een tegenstelling; van Ruler stelt tegenover „onze wereld“ de „toekomstige“, wat Brunner ook doet; zij verschuiven dus het probleem eenigszins, wat ook Barth min of meer doet als hij af en toe naar Brunner zwenkt; maar intusschen blijft de contrastteering tusschen „onze wereld“ en „Gods wereld“, hetgeen dan weer aan de Barthiaansche grondideeën trouw blijft. De redeneering, die blijkens bovenstaande ds v. Ruler zelf opzette lijkt erg veel op hetgeen dr Berkouwer over van Ruler opmerkte, maar beiden zijn dan ook in dezen in hun beweringen evenzeer af te wijzen.

K. S.

Amice frater.

Het is een merkwaardig en beangstigend teeken van onzen dag, dat de meest ellendige figuren, die de historie kent, weer worden opgeroepen, niet nog ter waarschuwing, maar ter verontschuldiging, zoo niet ter rechtvaardiging van vroegere en huidige gruweligheden. Letterkundigen en volksmenners bewandelen dan gelijken weg, om ons de wijsheid van den volksmond te doen vergeten, dat men zich aan een vuile paal niet schoon kan wrijven.

Zoo wordt dan een zoekende jeugd verwezen naar voorbeelden als een Stendhal en een Markies de Sade. Terwijl, als het ingeroepen kwaad nabij komt, de schrijvers zelf in wilden angst den dood zoeken.

Over Stendhal sprak ik reeds en zijn levensles: wel-lust en geweld.

De andere, niet ten onrechte met hem in één adem genoemd, is de beruchte markies de Sade; een man uit den kring van het schandelijke Fransche hof van de dagen van den regent, die volgens het getuigenis van zijn eigen moeder een zwijn was, en den zeker niet hooger staanden koning Lodewijk XV.

Die libertynsche grandseigneur uit de misschien wel zwartste periode der geschiedenis van Europa, welke mee de revolutie van 1789 voorbereidde, verleide niet alleen jonge meisjes, maar trachtte die, na zijn orgien, te vergiften. Hij werd tengevolge daarvan van de eene rechtbank naar de andere geleid, ont kwam af en toe aan een gerechte straf door persoonlijk ingrijpen van den koning, maar maakte het eindelijk zoo bont, dat hij van de eene gevangenis naar de andere werd gevoerd, en ten slotte in de Bastille terecht kwam.

Hij wordt ons geteekend als een uiterlijk voornam, innemende figuur, verleidelijk in den omgang, die achter dit scherm zijn satanischen geest verborg.

In de gevangenis gaf hij zich dan over aan de vreeslijkste fantasieën van misdaad en vernieling, die hij dan in zijn romans beschreef.

Het is goed er niet veel van te zeggen.

Hier slechts dit oordeel van den Franschen literator, Janin, die zegt: wanneer deze auteur aan het eind was gekomen van de tekening zijner monsterachtige daden, wanneer er geen laster tegen eenige kerk meer was te vinden, als er geen kind meer van de borst zijner moeder kon worden gerukt om in wilde woede te worden vermoord, geen immoreele gedachte meer uit zijn booze ziel was op te diepen, geen ding meer overbleef uit het leven, waarover hij zijn smaad kon uitgieten in hijgende wildheid, dan herstelde hij zich, betreurde het, dat hij geen illustraties bij zijn geschriften kon voegen, en betuigde lachend, dat hij nog ver beneden gebleven was bij hetgeen hij wel zou willen doen.

Zelden zegenvierde satan meer over een bedorven menschenhart als bij dien man.

Nu ging dit zijn tijdgenooten, die anders heel wat zagen gebeuren, te ver, en zij deinsden terug voor wat zij later noemden: sadisme.

Een woord dat op veler lippen weer was, toen wij hoorden van de gruwelen der concentratiekampen van onzen tijd.

Maar wat zien wij nu?

In het Fransche protestantsche weekblad „Reforme“ lees ik, dat een Fransch auteur over dien Sade een boek schrijft met den titel: Sade, mijn naaste.

Nu zou zulks in dezen zin bedoeld kunnen zijn, dat hij wilde zeggen: ziehier, tot hoe groote boosheid een mensch kan vervallen. Dit ten antwoord op de hoogmoedige taal onzer humanisten.

Maar zoo is het toch niet bedoeld.

Deze schrijver buigt zich met huivering over het leven van dien booze heen, roept zijn geest op, spreekt met hem, neemt hem de blecht af, om achter het geheim van zijn boosheid te komen.

Hij denkt aan een woord, dat wij in Openbaring 9 vs 6 vinden: „en in die dagen zullen de menschen den dood zoeken en zullen hem geenszins vinden, en

zij zullen begeeren te sterven en de dood vlucht van hen“.

Prof. Greijdanus zegt in zijn verklaring, dat er in vers 5 sprake is van sprinkhanen, die de menschen alleen mogen aanvallen en pijnigen en dat het hier niet gaat over lichamelijke krankheid en lijden door natuuronheilen, maar over geestelijke benauwing in het hart door duivelsche kwelling.

Het werk dus van helse machten, die op volledige vernietiging doelen, maar deze niet zullen kunnen volbrengen.

De menschen zijn de slachtoffers, die vreezen en vluchten.

In ons geval gaat het over de helse geesten zelve, die door menschen worden opgeroepen.

Wat is nu volgens den Franschen schrijver over de Sade als zijn naaste het geheim, dat hij, als met hem redeneerend, eindelijk ontdekt?

Wel: deze booswicht was zoo onder den indruk van den miserabelen toestand, waarin de menschheid verkeert, dat hij haar gaarne zou willen vernietigen en daartoe geen misdaad te erg zou achten, uit de begeerte — ideologie, zooals men dat thans zegt — om deze verachtelijke wereld te doen verdwijnen, opdat er plaats kome voor een zuivere wereld.

Sade was dus als bezeten door de begeerte naar een verloren zuiverheid en daartoe ging hij het goede, dat er nog is, zooveel mogelijk bezedelen met zijn smaad.

En op de vraag, wat er dan achter deze begeerte tóch schuilt mocht, hoe een mensch tot zulke boosheid kon komen, wordt het antwoord gegeven: hier zit achter een herleving van het oude gnosticisme. Het is er misschien latent, verborgen, maar toch wezenlijk aanwezig.

Nu is dit herleven van die vreeselijke ketterij, waartegen de kerk van Christus in de eerste eeuwen na den Pinksterdag had te strijden, die satanische vermenging van verderfelijke heidensche motieven met Christelijke namen, in onzen tijd een niet te loochenen feit.

Nu het paganisme terugkeert volgt ook al zijn boosheid.

De Fransche auteur zegt: in de ziel van dien grand-seigneur uit de eeuw der verlichting — de goddelooze achttiende eeuw — herleven de motieven van die oude heidensche gnostieken in sterke mate.

Het is onmogelijk dit gnostieke systeem niet te zien doorschemeren, niet herinnerd te worden aan de visioenen van een Basilides en een Valentin, ja bovendien van een Marcion.

Men beweert thans wel, dat die Marcion, van wien in onze belijdenis ook sprake is — art. 9 — als een uitermate gevaarlijk ketter, eigenlijk niet tot de gnostieken behoort. Men vormt dan allerlei fijne onderscheidingen. Het maakt geen diepen indruk, want hij was er zeker heel na-e familie van, en niet minder boos.

Welnu, de sadistische natuur schijnt zich te herinneren den staat van volkomen zuiverheid van den door Marcion genoemden „goeden god“, die met de geschapen wereld niets te maken had. De schepping was het werk van den geopenbaarden schepper-god, wreed en rechtvaardig, zelf gevallen in den strik zijner booze schepping, en nu wordt die booze god opgeroepen zijn eigen werk te vernielen. De Sade kan zich daarin zeer goed vinden en het is dus zijn bedoeling geweest, dien schepper-god van Marcion te helpen in zijn vernielingswerk, waarbij deze zelf ten onder zal gaan, opdat er alleen plaats weer zal zijn voor den goeden, ons nog vreemden god.

Nu zegt de schrijver in „Reforme“: als dit waar is, dan zagen wij dit werk der vernieling met zulk motief der zuivering verricht door de nazi's en hun bondgenooten allerwege, onder aanvoering van een sadistischen geest als Hitler.

Daar moet komen een zuiver ras, alle vermenging moet worden uitgeroeid, de joden voorop, opdat er straks alleen zou zijn het zuivere: Germaansche ras van moedige, gezonde menschen, „Uebermensen“, als Nietzsche zich die dacht, de wettelozen, die voor geen misdaad terugdeinzen en alle menschelijke en goddelijke wet met vreugde overtreden.

De zuivere sterke mensch, het individu bij uitnemendheid, is dan geboren. Het wordt dan zooals de Duitsche dichter Hoelderlin het zei: door de verstoring wordt de lente geboren.

Wilde haat tegen de schepping, verachting van de conditie, waarin de menschheid verkeert, en een diabolisch verlangen naar een abstracte zuiverheid.

Moeten wij nu zulk een Sade als onzen naaste aanvaarden?

Daar zijn verschillende schrijvers, die af en toe gingen zoeken in de meest verborgen ruimten der openbare bibliotheken, om van Sade's werken te genieten, een Baudelaire en een Verlaine, en een Du Perron, om niet meer te noemen. Wie weet wat Zola en zijn naturalistische school bij hem leerde. De z.g.n. impressionisten vonden hem ook fraai.

Wetenschappelijke menschen uit de Freudiaansche school vonden hier veel materiaal. En het past bij de leer, dat de mensch maar moet kruipen door de vuilste riolen, afdalen in de diepste diepten van het zondige menschenhart, om tenslotte het licht der verlossing te vinden.

Een Dostojewsky was er niet ver vandaan.